

lere ve özellikle Türkiye'ye olan göçe karşı çıkmış, bu hususta çalışmalar yapmış ve yazılar kaleme almıştır. Alkol vb. kötü alışkanlıklar konusunda birçok yazı yazmış, Zenica'daki İttihad adlı alkol karşıtı derneğin başkanlığını yapmıştır.

Eserleri. Boşnakça, Arapça ve Türkçe bilen Serdareviç'in çalışmalarının büyük bir kısmı ilmi dergilerde, bir kısmı da kitap halinde yayımlanmıştır. Çoğu telif, bazıları Arapça ya da Türkçe'den çeviri olan 100 civarındaki makalesi *Muallim, Behar, Gajret, Tarik, Misbah, Jeni Misbah, Biser* gibi süreli yayınlarda çıkmış olup eğitime ve dinî konulara dairdir (a.g.e., XVII-XVIII [1996], s. 307). Başlıca eserleri şunlardır: 1. *Kratka Povijest Islama* (Muhtasar İslâm tarihi; Sarajevo 1905). Hz. Âdem'den Resûl-i Ekrem'e kadar olan I. cildi neşredilmiştir. 2. *Uputa u Povijest Islama* (İslâm tarihi hakkında özetler; Sarajevo, ts.). Başlangıçtan Osmanlı dönemine kadar gelen eser medreselerin alt sınıflarında ders kitabı olarak okutulmuştur. 3. *Usuli Dinijje* (Dinî esaslar; Mostar 1332). Mekteb-i ibtidâiyeler için soru-cevap şeklinde hazırlanmıştır. 4. *Jedan Hadisi Şerif* (Mostar 1914). Bir hadisin şerhiyle ilgili otuz altı sayfalık bir risâledir. 5. *Istin-tost Božjeg Bivstva i Muhamedovog Poslanstva* (Allah'ın varlığı ve Hz. Muhammed'in peygamberliği gerçeği; Mostar 1915; Sarajevo 1942). Özellikle Allah'ın varlığı konusunda sunduğu delillerle bölgede şöhret kazanmış ve Sorbonne Üniversitesi mezunu şarkiyatçı Milivoj Malic'in (Abdurrahman Mirza) İslâmiyet'i kabul etmesine vesile olmuştur. 6. *Dvije Opasne Socijalne Bolesti: Prostitucija i Alkoholizam* (İki tehlikeli toplumsal hastalık: Zina ve alkol; Mostar 1915). 7. *Fıkhu'l-İbâdât: Propisi o Osnovnim Islamski Duznostima*. Müellifin en meşhur eserleri arasında yer alan bu çalışma, eğitimde yapılan ıslahattan sonra Bosna-Hersek medreselerinde ve özellikle gü-

nümüze kadar Saraybosna Gazi Hüseyin Bey Medresesi'nde ders kitabı olarak okutulmuştur. Eserin birçok baskısı yapılmıştır (Sarajevo 1917, 1941, 1968, 1994). 8. *Nauka Islama*. İslâm akaidi, ibadet, muâmelât, haram ve helâllerle ilgilidir (Sarajevo, ts.).

Serdareviç'in Ebû'l-Alâ el-Maarrî ve Muslihuddîn-i Lârî hakkındaki monografileri *Islamska Misao* dergisinde neşredilmiştir (Sarajevo 1983, V/50, s. 35-40; V/52, s. 27-33). İbn Teymiyye ve Muhammed Abduh'la ilgili monografileriyle *Ta'îm-i Tecvid*, Arapça-Boşnakça sözlük ve Kâ'b b. Züheyr'in bazı şiirlerine yazdığı şerhler henüz neşredilmemiştir (eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Ahmić, s. 205; Latić, s. 69-80). Serdareviç'in doğumunun 100. yıl dönümü münasebetiyle 28 Aralık 1982 tarihinde bir toplantı düzenlenmiş ve sunulan bildiriler Zenica Müftülüğü tarafından neşredilmiştir (*Predavanja sa Svečane Akademije Održane u Zenici 28. Decembra 1982. Godine Povodom 100 Godišnjice Rodenja Muhammeda Seida ef. Serdarevića*, Zenica 1982). Ayrıca Zenica Müftülüğü Kütüphanesi'ne Biblioteka Muhamed Seid Serdarević adı verilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hazim Šabanović, "Muhamed Seid Serdarević (Uz 20-Godišnjicu Smrti)", *Narodna Uzdanica-Kalendar*, Sarajevo 1938, IV, 195-197; a.mlf., "Dvadeset godina smrti M. S. Serdarevića", *el-Hidaje*, II/6, Sarajevo 1937-38, s. 85-87; Alija Ahmić, "Muhammed Seid Serdarević 1882-1918. Povodom 93-e Godišnjice Njegovog Rodenja", *Takvim*, Sarajevo 1396/1976, s. 194-207; Džemaludin Latić, "Objavljena Djela Muhammeda Seida Serdarevića", *Predavanja sa Svečane Akademije Održane u Zenici 28. Decembra 1982. Godine Povodom 100 Godišnjice Rodenja Muhammeda Seida ef. Serdarevića*, Zenica 1982, s. 69-80; Halil Mehtić, "Muhammed Seid Serdarević-Život i Djelo", a.e., s. 56-68; a.mlf., "Porodica Serdarević sa Posebnim Osvrtom na Muhammeda Seida i Abdulaha Serdarevića", *Anali GHB*, XVII-XVIII (1996), s. 303-308; Zejnil Fajčić, "Serdarević, Muhamed Seid", *Bibliografija Glasnika Vrhovnog Islamskog Starjesništva u SFRJ od 1933. do 1982. Godine*, Sarajevo 1983, s. 193; Džemaludin Šestić, "Abdullah ef. Serdarević, Posljednji Zenički Muderris", *Takvim*, Sarajevo 1995, s. 133-139; Mahmud Trajlić, *Istaknuti Bošnjaci*, Sarajevo 1998, s. 53-56, 295-300; a.mlf., "Muhamed Seid Serdarević. (Naše Islamsko Nasljeđe)", *Glasnik VIS*, XL/1 (1977), s. 45-48; M. T., "Merhum Muhamed Seid ef. Serdarević", *Biser*, III/11-12, Sarajevo 1918, s. 184-185; Admir Čerim, "Muhamed Seid Serdarević-Prvi Metodičar Islamske Vjeronauke", *Novi Horizonti*, I/2, Zenica 1999, s. 58-60; Mevludin Dizdarević, "Muhamed Seid Serdarević Kao Historičar (Naši Alimi)", *Glasnik VIS*, LXIV/11-12 (2002), s. 1125-1224; Muhammed Aruçi, "Mehmed Cemâleddin Çauşević", *DİA*, XXVIII, 446.

MUHAMMED ARUÇI

SERDAROĞLU, Ahmet Hulusi

(1911-1999)

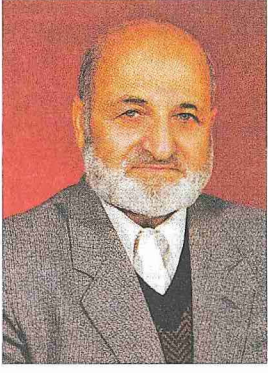
Cumhuriyet devri müderris
ve âlimlerinden.

Trabzon Çaykara'nın Kumlu (Mimilos) köyünde doğdu. Babası Mustafa Efendi, anesi Asiye Hanım'dır. İlimle uğraşan bir aileye mensup olup Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yetişmiş âlimlerden ve yörenin sülûfelerinden Muhammed Bahâeddin Efendi'nin torunudur. Muhammed Bahâeddin 1863 yılında aynı köyde doğdu ve İslâmî ilimleri, müderris olan babası Süleyman Efendi ile Taşkıran (Paçan) köyü müderrislerinden Mehmed Sabri Efendi'den tahsil ettikten sonra İstanbul'a gidip Ahmed Ziyâeddin Gümüşhânevi'ye intisap etti. Tekkesinde yaklaşık bir buçuk yıl tasavvuf dersleri alıp hilâfet mertebesine ulaşmasının ardından irşad ve tadrîs faaliyetine başladı. Kendi memleketinden başka Erzincan-Tercan ve Rize-Güneyce gibi yerlerde imamlık ve müderrislik yaptı. Yöresinde daha çok Serdarzâde olarak tanınan Mehmed Bahâeddin Efendi 1950 yılında vefat etti ve köyünde defnedildi.

Ahmet Hulusi, İslâmî ilimleri dedesinden tahsil edip icâzet aldı ve kendi köyünde müderrislik yapmaya başladı. İlk icâzetini 1952'de vermesinin ardından aynı yıl Diyanet İşleri Başkanlığı'nca Nevşehir vâizliğine tayin edildi. Burada resmî görevinin yanı sıra özel olarak medrese usulüne göre talebe yetiştirdi. Bir müddet sonra Tosya müftülüğüne nakledildi, burada da müderrislik yaparak çeşitli öğrencilere icâzet verdi. 1960 yılında Kore'ye gönderildi ve Türk ordusunun Değiştirme Tugayı'nda din görevlisi olarak hizmette bulundu. Dönüşünde bir süre gezici vâizlik yapmasının ardından Diyanet İşleri Başkanlığı Teftiş Kurulu üyeliğine getirildi. Bu görevde iken hizmet içi eğitim kurslarında din görevlilerine ders verdi. 18 Eylül 1999'da vefat etti ve Ankara'da Karşıyaka Mezarlığı'na defnedildi. Serdaroğlu'nun ders verdiği öğrencilerden il veya ilçe müftülüğü görevi ifa edenlerin sayısı yirmiye yaklaşmaktadır. Bunlardan Lütfi Şentürk aynı zamanda damadı olup il müftülüğünden başka Diyanet İşleri Başkanlığı'nın merkez teşkilâtının çeşitli kademelerinde çalışmış, din müşavirliği ve başkan yardımcılığı görevlerini ifa etmiş, telif ve tercüme eserler kaleme almıştır. Diğer bir öğrencisi İrfan Şentürk de İmam-Hatip Okulu müdürlüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda başmüfettişlik ve din müşavirliği görevlerinde bulunmuştur.

Muhammed
Saïd
Serdarević

Ahmet Hulusi
Serdaroğlu

Eserleri. 1. *İhyâü ulûmi'd-dîn* (Ankara 1963; İstanbul 1974-1975). Gazzâlî'ye ait eserin dört cilt halinde yapılmış tercümesidir. 2. *Kitâbü'l-İlm* (Ankara 1963). *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*'in birinci bölümünün müstakim tercümesidir. 3. *Kitâbü Kavâidi'l-akâid* (Ankara 1963). *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn*'in ikinci bölümünün müstakim tercümesidir. 4. *Eyyühe'l-veled* (Ankara 1963). Gazzâlî'nin meşhur eserinin çevirisidir. 5. *Şâfiî İlmihali* (Yakup İskender ile birlikte, Ankara 1965). 6. *Usûl-i Hadîs ve Mevzû'ât-ı Aliyyü'l-Kârî Tercemesi* (Ankara 1966). *el-Esrârü'l-merfû'a fi'l-aḥbârü'l-mevzû'a* olarak da bilinen eserin çevirisidir. 7. *Âhîret Günü* (Ankara 1970). Abdülkâdir Mutlaku'r-Rahbâvî'ye ait *el-Yevmü'l-âḥîr* adlı eserin Lütü Şentürk'le beraber yapılan tercümesidir. 8. *Fecrû'l-İslâm (İslâm'ın Doğuşu)*; Ankara 1976). Mısırlı âlim Ahmed Emin'e ait eserin tercümesidir. 9. *İslâm'da Helâller ve Haramlar: Büyük Günahlar* (İstanbul 1981, 1986, 1990). İbn Hacer el-Heytemî'ye ait *ez-Zevâcîr 'an iktirâti'l-kebâ'ir* adlı eserin Lütü Şentürk ile birlikte yapılan tercümesidir. 10. *Tasavvufî Hakikatler* (Ankara, ts.). Abdülkâdir İsâ'ya ait *Ḥaḳâ'ik 'ani't-tasavvuf* adlı eserin çevirisidir. (Madde, Serdaroğlu'nun Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki özlük dosyası ile Lütü Şentürk'ten alınan bilgilere dayanılarak yazılmıştır).

YUSUF ŞEVKİ YAVUZ

SERDENGEÇTİ

Osmanlı döneminde savaşlarda en önde çarpışan birlikler için kullanılan bir terim.

Serdengeçti (serdengeçen) kavramı önceleri akıncılar, daha sonra yeniçeriler arasından düşman içine dalan veya kuşatma altındaki kaleye giren fedailer için kullanı-

lırdı. XVI. yüzyıldan itibaren genellikle gönüllü yeniçerilerden oluşan serdengeçtiler "bayrak" adı altında 120'şer kişilik birlikler halinde teşkilâtlanmıştır. Bunlar 10-20 akçe arasında değişen yevmiye alırlardı. En ön safta çarpıştıklarından "ölüm eri" sıfatıyla da anılıyorlardı. Meydan savaşları yanında özellikle muhasarası uzamış kalelere geceleyin merdivenlerle tırmadıkları, ölümüne savaşmış ve kale kapılarını açarak asıl orduyu içeriye almaya çalıştıkları belirtilmektedir. Bu mücadelelerden sağ dönen serdengeçtilerin maaşlarına zam yapılır, bunlara bir imtiyaz olmak üzere başlarına serdengeçti kavuğu denilen, değerli kuş tüyleriyle süslenmiş özel bir serpuş giyme hakkı tanınırdı. Serdengeçti ağası adı verilen bu kavuklu serdengeçtiler diğer askerlerden büyük saygı görürlerdi. Bunlara derecelerine göre yayabaşlık, bölükbaşlık, çağarcılık, sekbanlık, solaklık, sipahilik ve kapıcılık gibi imtiyazlı görevler verilir, kaleye ilk hücum eden ve burçlara bayrağı diken serdengeçtiye sancak beyliği tevcih edilirdi.

Serdengeçtilik tamamen gönüllü olma esasına dayanıyordu. İhtiyaç zamanında serdengeçti bayrağı açılır, isteyen yeniçeriler bu bayrak altında toplanır ve savaşa katılırdı. XVI. yüzyıl sonlarından itibaren ocak düzeninin bozulması ve savaşların uzaması askere olan ihtiyacı arttırmış, yeniçeriler arasından serdengeçti alınması yanında dışarıdan ve taşrada eyalet ve sancaklarda timarlılardan da serdengeçti alınmaya başlanmıştır (Defterdar Sarı Mehmed Paşa, s. 438). Ocaktan görevlendirilen kişiler gittikleri yerlerde serdengeçti bayrakları açarlar ve tâlip olanların kayıtlarını yaparlardı. Kaynaklarda yeniçerilerden başka kuloğullarından, cebeci ve topçulardan, garip yiğitlerinden, atlı kapıkulu bölüklerinden de serdengeçti yazıldığı belirtilmektedir. Aslında birkaç yıllığına alınan, ayrı defterlere kaydedilen ve seferde ayrı bir sınıf sayılan bu askerler daha sonra ulûfe defterlerine yazılarak kalıcı şekilde ocağa dahil edilir, çoğu zaman da bu şartla serdengeçti yazılırlardı (*Topçular Kâtibi Abdülkadir Efendi Tarihi*, I, 289, 363). Aynı durum diğer yaya ve atlı kapıkulu ocakları için de söz konusudur. 1073 (1663) yılında önceden serdengeçti yazılan gönüllülerden sağ kalanlar Cebeci Ocağı'na alınmış ve Uyvar Kalesi'ne cebeci tayin edilmiştir. Kapıkulu süvari bölüklerine de ihtiyaç halinde serdengeçti alındığı olmuştur. 1061'e (1651) kadar üç yıllığına alınan ve ayrı deftere kaydedilen serdengeçtiler bu seneden itibaren doğrudan ulûfe def-

Son dönem
serdengeçti
ağası

terlerine yazılarak ocağa alınmıştır. Özellikle Anadolu'dan olmak üzere taşradan gelenler ulûfeleri hakkında pazarlık ederlerdi. Nitekim 1067'de (1657) 2000 serdengeçti terakkî şartıyla serdengeçti yazılmıştı (*İsâzâde Tarihi*, s. 35). Diğer levent ve dalkılıç nevinden olan askerlerin de durumu pek farklı değildi (Jorga, IV, 394-395, 406). Bazı kaynaklarda serdengeçti ve dalkılıç kavramları aynı anlamda kullanılmış (Râşid, IV, 226, 232); bazan da ayrı zümreler olarak zikredilmiştir (Çelebizâde Âsım, s. 280). XVIII. yüzyılda orduda mevcut gazilerden dalkılıç adıyla savaşçı askerler yazıldığı olmuştur (*Subhî Tarihi*, s. 471). Serdengeçti sınıfının maaş işlemleri Süvari Mukabelesi Kalemî'nde yapılırdı.

Özellikle XVIII. yüzyılda bazı isyan olaylarında âsilere katılanlara da serdengeçti denilmiş, böylece bu unvan "ucuz kahramanlık" anlamında kullanılmıştır (Ahmed Hasîb Efendi, s. 33, 77). 1730 Patrona İsyanı'nda âsilere karşı koyabilmek için aşçı, helvacı ve sarayda bulunan diğer çalışanlardan serdengeçtiler alınmıştır (*Subhî Tarihi*, s. 24). Yine aynı dönemde asker ihtiyacı genellikle serdengeçti veya dalkılıçlardan temin edilmeye çalışılmıştır. Serdengeçti veya dalkılıçlara ulûfe belgesi olarak "memhûr" denilen birer senet verilirdi. Ancak bu kâğıt zamanla "kârcı" adı verilen bazı kişiler tarafından alınıp satılarak esâme gibi çıkar aracı olmuştur (Mustafa Nûri Paşa, III, 96). Serdengeçti ve dalkılıç tabirleri Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasının sonra tarihe karışmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Âsafî, *Şecâatnâme* (haz. Abdülkadir Özcan), İstanbul 2007, s. 111, 409; *Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadı) Efendi Tarihi* (haz. Ziya Yılmaz), Ankara 2003, I, 40, 150, 153, 164, 289, 332,